

Ventspils muzeja lasītavā: ceļojums pa lībiešu ciemiem. Košrags

Lai popularizētu Latvijas lībiskās saknes un lībiešu mantojumu latviešu valodā, Latvijas kultūrtelpā un ainavā, LU Lībiešu institūts sadarbībā ar UNESCO Latvijas Nacionālo komisiju un Latvijas Nacionālo kultūras centru izsludina 2023. gadu par Lībiešu mantojuma gadu. Arī Ventspils muzejs iesaistās Lībiešu mantojuma apzināšanā un piedāvā doties “ekskursijās” uz Lībiešu krasta zvejniekciemiem. Šoreiz uz Košragu!

Košrags – *Kuoštrōg*

Ventspils Piejūras brīvdabas muzejā joprojām kursē Mazbānītis, kas agrākos laikos bija nozīmīgs satiksmes līdzeklis lībiešu zvejniekiem ļaudīm. Šoreiz dosimies uz Košragu.

Košragā dzelzceļa stacijas gan nav bijis, braucot no Ventspils puses, būtu jāizkāpj Mazirbē. Tālāk ar kājām būtu jāmēro apmēram 4 kilometri uz Kolkas pusi.

Košrags tiek uzskatīts par jaunāko no Lībiešu krasta ciemiem, tas veidojies 17. gadsimtā, tomēr tieši te vislabāk ir saglabājusies vēsturiskā apbūve, tāpēc Košraga ciems ir valsts nozīmes pilsētībūvniecības piemineklis.

Senākās ciema sētas ir “Anduļi”, “Žoki”, “Kinne Dīķi”, “Tillemāči”, zināms, ka 1826. gadā tajās dzīvoja 74 cilvēki. Šīs senās mājvietas ir saglabājušās līdz mūsdienām un veido ciema centrālo daļu.

20. gadsimta 20.-30. gados ciema apbūvi papildināja zvejnieku jaunsaimniecības, un 1935. gadā Košragā bija 19 saimniecības, kurās bija 115 iedzīvotāji, no kuriem 42 bija lībieši. Nelielajā Košragā vairāk nekā citos jūrmalas ciemos saimniecības ir nodēvētas lībiešu vārdos: “Vāldamō” – Baltzemes, “Ālabi” – Vītoli, “Kūvali” – Mēness gaisma, “Elmi” – Dzintari, “Virģs” – Atmosdas, “Nūorpiedagi” – Jaunpriedes.

Ciema rekords

19. gadsimta vidū Košraga “Žokos” darbojās pirmā lasītācīšanas skola lībiešu bērniem Dundagas jūrmalas ciemos, savukārt “Anduļos” pierakstīti lībiešu folkloras paraugi vairāk nekā jebkurā citā lībiešu sētā. Igaunju folklorists Oskars Loritss pārskatā par lībiešu folkloras vākšanas rezultātiem rakstījis: “Rekords ir nelielajam Košraga ciemam, kurā pa visu jūrmalu savācu visvairāk folkloras – desmit reižu vairāk nekā Kolkā. Košraga Kūkiņi (Anduļi) ir tā vieta, kurā uz papīra uzrakstīta folkloras vairāk nekā jebkurā citā lībiešu istabā.” Galvenie lībiešu valodas teicēji Košragā bija Skadiņi – Andrejs un Ģērde, Grieta un Jānis, kā arī Augusts. Viņi labi zināja lībiešu tautasdziesmas, teikas un nostāstus.

Izbūvēja ostu

1932. gadā enerģiskā “Nūorpiedagu” saimnieka Didriķa Volganska (1884–1968) vadībā Košragā īstenoja neparastu projektu – ostas izbūvi. Ideja bija vienkārša – izbūvēt jūrā aizsargdambi, novirzot jūras straumi tā, lai dambja vienā pusē rastos dziļums, kas izveidotu nelielu ostu. Tādējādi laivas varētu piebraukt tuvāk krastam, tās varētu tur patverties no vētrām, kā arī būtu vieglāk izvilkt tās krastā. Dambja metu izstrādāja D.Volganskis. Dambis bija 100 metrus garš un 2 metrus plats, gatavots no sastiprinātiem koka pāļiem.

D.Volganska vadībā 1938. gadā Košragā uzbūvēja arī molu jūras mēslu (mudas) savākšanai.

D. Volganskis bija zvejnieks, laivu meistars, lībiešu sabiedriskais darbinieks, viens no Līvu savienības (*Ļīvōd Īt*) dibinātājiem, no 1933. līdz 1936. gadam – arī tās priekšsēdētājs.

1928. un 1933. gadā D. Volganskis kā lībiešu pārstāvis apceļoja Somiju, kur sarīkojumos stāstīja par lībiešiem. 20. gadsimta 30. gados viņš organizēja arī lībiešu dziedātāju viesošanas Sāmsalā, kā arī igauņu un somu dziedātājus aicināja uz dziedāšanas svētkiem Mazirbē.

D.Volganskis darbojās arī lībiešu mēnešrakstā “Livli”. Tajā publicēti viņa stāstījumi par zvejnieku dzīvi, Līvu savienības darbību, svētkiem un citām aktualitātēm, kā arī daži dzejoļi lībiešu valodā. Viņš publicējās arī latviešu presē – “Ventas Balsī”, “Zvejnieku Vēstnesī” un citos izdevumos.

Pārtrauktās ieceres

Savukārt D. Volganska dēls Edgars Vālgamā (1912-2003) bija vienīgais lībietis, kurš ieguva augstāko teoloģisko izglītību. Pirmo izglītību viņš guva Mazirbes pamatskolā, pēc tam – Ventspils ģimnāzijā, ko pabeidza 1932. gadā. Ar Somiskuma savienības atbalstu E.Vālgamā varēja turpināt izglītības Helsinku Universitātē. Viņš izvēlējās teoloģiju, jo mājās bija audzināts reliģiskā garā un bija iecerējis, ka, pēc studijām atgriežoties dzimtenē, varētu kalpot par mācītāju jūrmalas ciemos. Studijas viņš pabeidza 1939. gadā un rudens bēdīgie notikumi Baltijā un brāļu traģiskie likteņi E. Vālgamā lika izlemt par labu palikšanai Somijā un iegūt tās pavalstniecību. 1943. gada novembrī mācītājam radās iespēja noturēt dievkalpojumu Mazirbes baznīcā, taču nākamā reize bija iespējama tikai pēc 46 gadiem – 1989.gadā, kad tika svinēta Lībiešu tautas nama 50. jubileja.

Visu mūžu E.Valgamā blakus mācītāja darbam Somijā darbojās lībiešu kultūras laukā, kā arī veicināja kultūras sakarus starp Latviju un Somiju. Viņš somiski iztulkoja Andreja Pumpura eposu “Lāčplēsis” (“Karhunkaataja”), kas iznāca Helsinkos 1988. gadā. 2001. gadā Somijā izdota E.Vālgamā grāmata “Valkoisen hieken kansa” (“Balto smilšu tauta”) par lībiešiem somu valodā.

Ar to stāstu par Košragu beidzam un sakām: “Nēmiz pī! (lībiski – uz redzēšanos!)” līdz nākamajai “ekskursijai”, kad apciemosim Pitragu!

Izmantotā literatūra: Baiba Šūvcāne *Lībiešu krasts* un *Lībiešu krasta stāsti*, Valda Marija Šūvcāne *Lībiešu ciems, kura vairs nav*, Ingrīda Štrumfa *Ventspils grāmata II*, Vilis Veldre *Dzīve pie jūras, Lībiešu gadagrāmata 2023*, interneta mājaslapa *lives.net*.

Baiba Šūvcāne

